

Wyrok z dnia 5 marca 1999 r.

I PKN 625/98

Nauczyciel (wychowawca) zatrudniony w ochotniczym hufcu pracy podlegał ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19 ze zm.) w okresie od wejścia w życie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zm.) do wejścia w życie ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 87, poz. 396).

Przewodniczący: SSN Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Maria Mańkowska, Zbigniew Myszkowski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 5 marca 1999 r. sprawy z powództwa Roberta G. przeciwko Komendzie Regionalnej Ochotniczych Hufców Pracy w W. o wynagrodzenie i ustalenie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 czerwca 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 3 lutego 1998 r. [...] i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powód Robert G. wniósł o ustalenie, że z mocy prawa stał się z dniem 1 kwietnia 1995 r. mianowanym nauczycielem, będąc od 1 września 1994 r. pracownikiem Komendy Regionalnej Ochotniczych Hufców Pracy w W. W związku z tym wniósł o zasądzenie świadczeń przysługujących nauczycielom mianowanym (wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe, dodatku "trudnościowego", dodatku mieszkaniowego, dodatku "wiejskiego", wyrównania nagrody rocznej z uwzględnieniem pomijanych przez pracodawcę składników wynagrodzenia przysługujących nauczycielom). Twierdził, że pozwana Komenda

Regionalna Ochotniczych Hufców Pracy w W. błędnie stwierdziła ustanie stosunku pracy z dniem 31 sierpnia 1997 r. wskutek upływu terminu, na który była zawarta umowa o pracę. Wywodził, że zawarcie umowy na czas określony według przepisów Karty Nauczyciela z nauczycielem mianowanym ex lege było sprzeczne z prawem i stosunek pracy trwa nadal. Dochodził też wynagrodzenia za cały czas pozostawiania bez pracy od 1 września 1997 r. Łącznie na dzień 20 stycznia 1998 r. żądał zasądzenia kwoty 30 923,44 zł.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa, twierdząc, że powód był pracownikiem zatrudnionym na czas określony i umowa o pracę uległa rozwiązaniu z upływem czasu na jaki została zawarta. Wszelkie składniki wynagrodzenia przysługujące powodowi zostały wypłacone. Twierdziła, że powód nie podlegał przepisom Karty Nauczyciela. Nie był mianowanym nauczycielem ani też nie mógł uzyskać mianowania z mocy tej ustawy, ponieważ nie był zatrudniony w placówce oświatowej, lecz w Ochotniczym Hufcu Pracy.

Wyrokiem z dnia 3 lutego 1998 r. [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił powództwo. Sąd Wojewódzki stwierdził, że Ochotnicze Hufce Pracy są państwową jednostką organizacyjną nadzorowaną przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, ustanowioną i funkcjonującą na podstawie art. 42 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 47, poz. 211 ze zm.). Do zadań Ochotniczych Hufców Pracy nie należy prowadzenie szkół publicznych. Organizacja i zakres działania Ochotniczych Hufców Pracy zostały w wykonaniu art. 45 tej ustawy określone w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie Ochotniczych Hufców Pracy (Dz.U. Nr 59, poz. 309). Zgodnie z art. 69 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zm.) Ochotnicze Hufce Pracy są organizowane na podstawie przepisów odrębnych (art. 69 ust. 1, a więc przepisów ustawy o zatrudnieniu i bezrobociu) oraz wykonują określone zadania w zakresie oświaty. Stosownie do art. 2 ust. 8 tej ustawy Ochotnicze Hufce Pracy objęte są systemem oświaty. Jednakże z mocy art. 3 ust. 1 pkt 3 tej ustawy nie stanowią placówki oświatowej. Z uwagi na swój charakter i cele oraz zakres działania Ochotnicze Hufce Pracy zatrudniają pracowników o kwalifikacjach pedagogicznych prowadzących pracę dydaktyczną i wychowawczą. Zatrudnienie w tym charakterze w Ochotniczym Hufcu Pracy nie jest zatrudnieniem w placówce oświatowej w rozumieniu art. 2 i art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie

oświaty, a więc w placówce, której dotyczy art. 1 Karty Nauczyciela. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, ustawodawca mając na względzie, że osoby te nie podlegają Karcie Nauczyciela, upoważnił w jej art. 5 ust. 1 pkt 2 Ministra Edukacji Narodowej do rozciągnięcia przepisów Karty Nauczyciela lub niektórych jej postanowień na takich właśnie pracowników. Dlatego też rozporządzeniem z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na pracowników Ochotniczych Hufców Pracy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza stanowi podstawowe zajęcie (Dz.U. Nr 53, poz. 304) Minister Edukacji Narodowej rozciągnął moc niektórych przepisów dotyczących Karty Nauczyciela na tych pracowników, ale nie dotyczy to ich mianowania ani też wynagradzania. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego powód błędnie interpretuje art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy-Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 87, poz. 396). Przepis ten nie oznaczał rozciągnięcia regulacji Karty Nauczyciela na wszystkich pracowników Ochotniczych Hufców Pracy prowadzących prace dydaktyczne i wychowawcze jako podstawowe zajęcie. Pracownicy ci nadal pozostawali pracownikami nie objętymi Kartą Nauczyciela w pełnym zakresie, lecz zgodnie z jej art. 5 ust. 1 pkt 2 korzystali tylko z niektórych uprawnień określonych w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie tego przepisu. Sąd Wojewódzki ustalając, że powód był zatrudniony w oparciu o umowę o pracę zawartą na czas określony do dnia 31 sierpnia 1997 r. i nie był nauczycielem ani też nie mógł nabyć uprawnień nauczyciela mianowanego, stwierdził, że stosunek pracy ustał z upływem terminu na jaki umowa o pracę została zawarta, a wszelkie roszczenia oparte na twierdzeniu, że do powoda ma zastosowanie Karta Nauczyciela są bezzasadne.

Apelację powoda od tego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny w Warszawie (wyrok z dnia 24 czerwca 1998 r. [...]). Dla Sądu drugiej instancji oczywiste w świetle przepisów ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu z dnia 14 grudnia 1994 r. jest, że Ochotnicze Hufce Pracy stanowią państwową jednostką organizacyjną nadzorowaną przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, która obok zadań związanych z zatrudnieniem i przygotowaniem zawodowym młodzieży, wykonuje zadania z zakresu oświaty. Stąd też organizacyjnie są związane z Ministerstwem Pracy i Polityki Socjalnej a szef tego resortu reguluje zasady wynagradzania pracowników Ochotniczych Hufców Pracy, w tym także zasady organizacji i zatrudnienia. Sąd drugiej instancji uważa, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie

Ochotniczych Hufców Pracy nie umiejscawia jednostek organizacyjnych tych Hufców w systemie oświatowo-wychowawczych placówek i szkół. Określa ono ściśle zakres działania i współdziałania z władzami oświatowymi. Stanowi, że przepisy dotyczące uczniów dotyczą tylko tych uczestników Hufca, którzy pobierają naukę w szkołach w uzgodnieniu pomiędzy władzami oświatowymi i kierownictwem jednostki organizacyjnej Ochotniczego Hufca Pracy. Rozporządzenie rozdziela jednak te dwa zakresy działania (to co dotyczy szkoły, od tego z czym łączy się pobyt uczestnika Hufca w miejscu zakwaterowania). Trafne jest więc stanowisko, że Ochotnicze Hufce Pracy, zgodnie ze słowniczkiem ustawy o systemie oświaty (art. 3), wyłączone zostały z placówek oświatowo-wychowawczych funkcjonujących w systemie oświaty. Dlatego właśnie ustawodawca w art. 69 tej ustawy odrębnie reguluje kwestie związane z działaniem Ochotniczych Hufców Pracy. Za trafne uznał też Sąd drugiej instancji stanowisko Sądu Wojewódzkiego dotyczące art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. Treść tego przepisu należy wiązać z art. 5 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela. Przepis ten wskutek nowelizacji dokonanej w 1996 r. w części dotyczącej pracowników Ochotniczych Hufców Pracy nie uległ merytorycznej zmianie. Rozciągnięcie niektórych przepisów Karty Nauczyciela w oparciu o ten przepis nastąpiło w rozporządzeniu z dnia 10 sierpnia 1988 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 261 ze zm.), a następnie w rozporządzeniu z dnia 20 maja 1997 r. (Dz.U. Nr 53, poz. 304). Powód nie był pracownikiem placówki oświatowo-wychowawczej w świetle ustawy o systemie oświaty, nie był zatem nauczycielem w rozumieniu art. 1 Karty Nauczyciela.

Wyrok ten zaskarżył kasacją powód. Zarzucił błędną wykładnię prawa materialnego, tj. art. 1, 2, 3 i 69 ustawy o systemie oświaty; § 1 pkt 1 i 8 oraz § 6 pkt 3, 6 i 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie Ochotniczych Hufców Pracy; art. 36 i 37 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu; art. 1 i 5 Karty Nauczyciela. Powód wywiódł, że Sąd Apelacyjny, uznając prawidłowość zastosowania przez Sąd Wojewódzki przepisów prawa materialnego, przy ocenie zasadności roszczenia powoda przyjął między innymi w oparciu o słownik określony w art. 3 ustawy o systemie oświaty, że Ochotnicze Hufce Pracy "wyłączone zostały z placówek oświatowo-wychowawczych, funkcjonujących w systemie oświaty". Zdaniem powoda, art. 3 tej ustawy nie może stanowić przesłanki oceny, czy Ochotnicze Hufce Pracy są objęte systemem oświaty. Przepis art. 69 tej ustawy nie potwierdza braku możliwości zaliczenia OHP do placówek oświatowo-wychowaw-

czych. Sądy obu instancji nie uwzględniają, zdaniem powoda, że ustawodawca w tym przepisie zaznacza, iż istnieje możliwość działania OHP także w ramach systemu oświaty, choć są organizowane na zasadach ustalonych w odrębnych przepisach. Taka interpretacja jest uzasadniona art. 1 ustawy o systemie oświaty, który stanowi, że "system oświaty zapewnia w szczególności ... możliwość zakładania i prowadzenia szkół i placówek przez różne podmioty". Według powoda Sądy orzekające w sprawie nie wzięły pod rozwagę treści art. 2 pkt 8 ustawy o systemie oświaty, który wyraźnie stanowi, że "system oświaty obejmuje Ochotnicze Hufce Pracy". Nadto Sąd Apelacyjny stwierdzając, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie Ochotniczych Hufców Pracy nie umiejscawia ich jednostek organizacyjnych w systemie oświatowo-wychowawczych placówek i szkół, nie uwzględnił preambuły do rozporządzenia, z której wynika, że podstawą jego uregulowań jest między innymi art. 69 ust. 3 ustawy o systemie oświaty. Dlatego też przepisy rozporządzenia zawierają uregulowania zapewniające wykonywanie, w ramach systemu oświaty, celów oświatowo-wychowawczych, na które powołuje się między innymi art. 69 ustawy o systemie oświaty. Wynika to z regulacji § 1 pkt 1 i 8, a jeszcze wyraźniej z § 6 pkt 3, 6 i 7. Zdaniem skarżącego, Sądy orzekające w sprawie, powołując się na przepisy ustawy o zatrudnieniu i bezrobociu, nie biorą pod uwagę, że działanie OHP nie wyklucza zgodnie z tą ustawą ich funkcjonowania w ramach systemu oświaty i spełniania funkcji oświatowo-wychowawczych, co wynika z treści art. 36 i 37 ustawy o zatrudnieniu i bezrobociu. Wreszcie według powoda Sądy obu instancji, łącząc wykładnię art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela z art. 5 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, nie uwzględniają, że zgodnie z art. 1 Karty ustawie podlegają zatrudnieni w OHP "nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni", natomiast możliwość objęcia przepisami Karty Nauczyciela przewidziana w jej art. 5 dotyczy między innymi pracowników pełniących funkcje instruktorów i kierowników praktycznej nauki zawodu.

Strona pozwana wniosła o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dla rozstrzygnięcia sprawy decydujące znaczenie ma ustalenie stanu prawnego obowiązującego w dniu 1 kwietnia 1995 r. (data określona przez powoda jako dzień spełnienia warunków do uzyskania mianowania z mocy prawa). Jeżeli powód w

tym dniu spełniał warunki przewidziane w art. 10 ust. 2 pkt 7 zdanie 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19 ze zm.), podlegając tej ustawie, to uzyskał mianowanie z mocy prawa, co oznacza, iż jego stosunek pracy przekształcił się w stosunek pracy z mianowania (por. uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 27 maja 1993 r., I PZP 14/93, OSNCP 1993 z. 11, poz. 189). Podstawowe znaczenie dla tej oceny należy przypisać treści art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 87, poz. 396). Zgodnie z tym przepisem ustawie podlegali nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni między innymi placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych, ochotniczych hufców pracy i ośrodków adopcyjnych prowadzonych przez ministrów i inne organy administracji oraz gminy na podstawie ustawy o systemie oświaty. Ponieważ przepis ten wyraźnie wymieniał ochotnicze hufce pracy obok placówek oświatowo-wychowawczych, to bez znaczenia było, czy hufce te należy uważać za takie placówki w rozumieniu art. 3 ustawy o systemie oświaty, pomijając już, że ten ostatni przepis nie wyznaczał podmiotowego zakresu działania Karty Nauczyciela, a jedynie stanowił tzw. słowniczek ustawowy. Słusznie Sądy i strony przywiązują wagę do tego czy hufce pracy były prowadzone przez właściwego ministra w ramach działania ustawy o systemie oświaty. Podkreślenia jednak wymaga, że analizowany przepis art.1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela bynajmniej nie stwierdzał, że chodzi w nim tylko o Ministra Edukacji Narodowej. Zgodnie z art. 2 pkt 8 ustawy o systemie oświaty, system ten obejmował ochotnicze hufce pracy. Z przepisów tych wynikał jednoznaczny wniosek, że ustawa o systemie oświaty objęła ochotnicze hufce pracy, wobec tego były one prowadzone w ramach tego systemu, a więc zatrudnieni w nich nauczyciele i wychowawcy podlegali Kartce Nauczyciela. Aby zane-gować tę wykładnię językową konieczne byłoby wykazanie, że mimo takiej regulacji z innych przepisów wynika odmienny wniosek.

Do takich odmiennych wnioskowań bynajmniej nie prowadzi analiza art. 69 ustawy o systemie oświaty. Stanowił on, że zadania w zakresie kształcenia i wychowania młodzieży wykonują także ochotnicze hufce pracy organizowane na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przepis ten nie tylko nie przeczył temu, że hufce pracy wykonywały zadania w zakresie kształcenia i wychowania, ale wręcz potwierdzał taką wykładnię, prowadzącą do uznania, iż hufce działały w ramach systemu oświaty. Bez znaczenia prawnego jest to, że hufce były organizowane na

zasadach określonych w odrębnych przepisach. Były to przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Przepis art. 42 ust. 1 tej ustawy stanowi, że zadania w zakresie zatrudnienia wykonują także ochotnicze hufce pracy, będące państwową jednostką organizacyjną nadzorowaną przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej. Z przepisów tych wynikało, że ochotnicze hufce pracy miały podwójne zadania: w zakresie zatrudnienia oraz w zakresie kształcenia i wychowania młodzieży. Wykonywanie przez hufce zadań w zakresie zatrudnienia i podleganie Ministrowi Pracy bynajmniej nie stanowiło przeszkody, aby traktować je w omawianym okresie jako jednostki organizacyjne wykonujące zadania w ramach systemu oświaty z konsekwencjami, co do podlegania systemowi oświaty zatrudnionych w nich nauczycieli i wychowawców. Wniosek ten jednoznacznie potwierdza wykładnia historyczna. Wprowadzenie bowiem do art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela ochotniczych hufców pracy nastąpiło właśnie przez ustawę o systemie oświaty (art. 97 pkt 2 lit. a). Potwierdza to wniosek, że ustawa o systemie oświaty włączając w ten system ochotnicze hufce pracy, jednocześnie dokonała zmian w Karcie Nauczyciela, obejmując zakresem jej działania także nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w tych hufcach.

Przeciwko tej wykładni bynajmniej nie przemawia treść art. 5 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela. Przepis ten nie pozostawał w sprzeczności z regulacją art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela. Trudno zresztą dopatrywać się takiej sprzeczności przy założeniu racjonalnego działania ustawodawcy. Przepis art. 5 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela został bowiem zmieniony przez dodanie do jego treści ochotniczych hufców pracy ustawą o systemie oświaty (art. 97 pkt 5 lit. a). Nie jest możliwy do przyjęcia wniosek, aby racjonalny ustawodawca dokonując jednoczesnej zmiany dwóch przepisów Karty Nauczyciela (art. 1 ust. 1 lit. b i art. 5 ust. 1 pkt 2) doprowadził między nimi do sprzeczności. Porównanie tych przepisów uzasadnia wniosek, że różny był zakres podmiotowy zawartych w nich regulacji. O ile art. 1 ust. 1 lit. b Karty Nauczyciela dotyczył nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w ochotniczych hufcach pracy, o tyle art. 5 ust. 1 pkt 5 odnosił się do pracowników pełniących funkcje instruktorów oraz kierowników praktycznej nauki zawodów lub prowadzących pracę wychowawczą. Ten ostatni przepis dotyczył szerszej kategorii pracowników, a więc należy uznać, że obejmował pracowników nie będących nauczycielami lub wychowawcami (nie dotyczył osób wymienionych w art. 1 ust. 1 lit. b Karty). Na takich właśnie innych pracowników możliwe było rozciągnięcie stosowania Karty Nauczyciela. Nie było to

potrzebne względem nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w hufcach pracy, gdyż Karcie Nauczyciela podlegali z mocy art. 1 ust. 1 lit. b tej ustawy oraz art. 2 pkt 8 ustawy o systemie oświaty. Przeciwno tej wykładni nie tylko nie świadczą regulacje rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie Ochotniczych Hufców Pracy, ale wręcz odwrotnie potwierdzają one, że hufce te wykonywały zadania w ramach systemu oświaty i przewidywały zatrudnienie w nich nauczycieli i wychowawców. Rozporządzenie to zostało wydane nie tylko na podstawie upoważnienia z art. 45 ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, ale także na podstawie upoważnienia z art. 69 ust. 3 ustawy o systemie oświaty. Hufce wykonywały zadania państwa nie tylko w zakresie zatrudnienia, ale także w zakresie szkolenia i wychowania (§ 1 tego rozporządzenia). Zadania te mogły realizować w ramach ogólnego systemu oświatowego, ale także wykonywały je w ramach własnej działalności. O zatrudnieniu przez ochotnicze hufce pracy nauczycieli i wychowawców wyraźnie stanowi § 6 ust. 7 tego rozporządzenia, stwierdzając że nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w ochotniczych hufcach pracy uczestniczą w doskonaleniu zawodowym na zasadach dotyczących nauczycieli szkół i placówek publicznych. Twierdzenia o braku możliwości zatrudnienia w hufcach nauczycieli i wychowawców są sprzeczne z wyraźną treścią tego przepisu, a także z systemową wykładnią całego rozporządzenia.

Powyższe prowadzi do wniosku, że kasacja powoda powoływała się na usprawiedliwione podstawy, w wyniku czego na podstawie art. 393¹³ KPC należało uchylić zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji i wyrok Sądu pierwszej instancji, przekazując mu sprawę do ponownego rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 KPC.

=====